

בעזרת השם יתברך

פרק מ"ו

• עקב •

בפרק הזה יבואר בעזהשי"ת:

יסוד היסודות ועמוד היהדות היא האמונה הפשוטה של כל יהודי - בהחיים שלאחר המוות - העולם הזה - הוא בית מלון קטן של האדם, אבל העולם הבא - הוא הבית האמיתי של האדם - עצה לצדיק שאינו רוצה לבא בגלגול - צריכים ללמוד מן אלו שרודפים אחר התאות - גודל זכות מזכה את הרבים ומורה דרך לעם ה' - מעיקרי התשובה להשיב רבים מעון אם לא יוכיחנו יענש על חטאיו - הוכח תוכיח גם עשה כמו כל שאר העשין שמי שאינו מקיימו הוא מן הרשעים - מצות עשה של הוכח תוכיח הוא מן החמורות ואדם חייב לשקוד בעמל נפשו על תקנת חבריו - גודל השכר של השומר שבת - והעונש של המחלל שבת - חשיבות לימוד הלכות שבת ובגודל הזהירות הנצרכת לשמירת שבת קדשינו, מדברי רבוה"ק זי"ע - חשיבות לימוד הלכות שבת ברבים.

תוכן הענינים

של פרק מ"ו

- א. יסוד היסודות ועמוד היהדות היא האמונה הפשוטה של כל יהודי - בהחיים שלאחר המוות..... קלה
- ב. נשמה שנתת בי טהורה היא - נשמת חיים..... קלה
- ג. יצירת האדם..... קלה
- ד. הנפש של האדם היא מן השמים - שאר בעלי החיים נפשם וגופם מן הארץ..... קלו
- ה. העולם הזה - הוא בית מלון קטן של האדם, אבל העולם הבא - הוא הבית האמיתי של האדם. (מועד קטן ט, ב)..... קלו
- ו. יסוד היסודות ועיקר העיקרים של האמונה..... קלו
- ז. באמונה זו תלויים כל יסודות התורה ועיקרי תורת האמונה של עם ישראל..... קלו
- ח. עצה לצדיק שאינו רוצה לבא בגלגול..... קלו
- ט. צריכים ללמוד מן אלו שרודפים אחר התאות..... קלח
- י. גודל זכות מזכה את הרבים ומורה דרך לעם ה'..... קלח
- יא. סדר התוכחה בלימוד עניני שכר ועונש..... קמ
- יב. להשיב הרבים מעון - ועד כמה?..... קמ

- יג. מעיקרי התשובה להשיב רבים מעון אם לא יוכיחנו יענש
 על חמאיו..... קמ
- יד. הוכח תוכיח גם עשה כמו כל שאר העשין שמי שאינו
 מקיימו הוא מן הרשעים..... קמא
- טו. מצות עשה של הוכח תוכיח הוא מן החמורות ואדם חייב
 לשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו..... קמא
- טז. כל העדה יענשו אם לא יוכיחוהו בשבט מוסרם..... קמב
- יז. מן החיוב להעמיד אנשים נאמנים אנשי חיל להשגיח
 ולהוכיח..... קמב
- יח. מי שאינו מוכיח עובר גם על עשה של ובערת הרע מקרבך. קמג
- יט. גם כשלא יודעים אם יקבלו תוכחה יש חיוב לנסות להוכיח
 כי גם אז עונו ישא ובעיקר הצדיקים שבידם למחות..... קמג
- כ. אם הוכיחו בסתר ולא קיבל - מותר לביישו ולהלבין פניו
 ברבים עד שיקבל..... קמד
- כא. גודל השכר של השומר שבת - והעונש של המחלל שבת..... קמד
- כב. חשיבות לימוד הלכות שבת ובגודל הזהירות הנצרכת
 לשמירת שבת קדשינו, מדברי רבוה"ק ז"ע..... קנ
- כג. חשיבות לימוד הלכות שבת ברבים..... קנא

פרק מ"ו

יסוד היסודות ועמוד היהדות היא האמונה הפשוטה של כל יהודי - בהחיים שלאחר המוות

איתא במסכת ברכות לומר בכל בוקר (דף ס, ב) "אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה יצרת בי, אתה נפחתה בי... ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבוא"

נשמה שנתת בי טהורה היא - נשמת חיים

ויפח באפיו נשמת חיים... (בראשית ב, ז)

הרמב"ן וביאור הלבוש לריקאנטי שם מסבירים: כי הנופח מנשמתו שלו באפו של אחר, נותן בו חלק מנשמתו, וכן כאן מכיון שהבורא יתברך נפח באפו של האדם, נתן לו כביכול חלק מנשמתו.

האברבנאל מבאר שם בשם הרמב"ן ז"ל מה שכתוב "ויהי האדם לנפש חי". (בראשית שם), **נפש חיה** - שתהיה חיה תמיד, נצחית, בלי מיתה, לא נפסדת.

יצירת האדם

אכן רוח - היא באנוש, ונשמת ש-די תבינים (איוב לב, ח)

במצודת דוד (שם) כתוב: ואכן, כבר בפסוק הראשון בתורה העוסק ביצירת האדם הראשון, בא לידי ביטוי ייחודה של הנשמה ומעלתה. **וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חי** (בראשית ב, ז). **גופו של האדם**, יצירתו החומרית באה עפר מן האדמה, אבל נשמתו - **רוחו**, נופחה באדם על ידי הבורא לאחר יצירת הגוף. הנשמה האלוקית נופחה בגוף האדם לאחר שכבר היי קיים הגוף בשלמותו, הנשמה באה מן החוץ, היא יחידה

עצמאית נפרדת. וכאשר מגיע זמנו של האדם להיפרד מהעולם הזה, חוזרים שתי היצירות הגוף והנפש למקורם, וכפי שכתב החכם מכל אדם (קהלת יב, ז), "וישב העפר על הארץ כשהי, והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה". הגוף - שהוא מעפר, כי תחילת יצירת האדם הראשון הי' מן העפר, ישוב אז אל הארץ להתהפך להיות עפר כמו שהי' בתחילת היצירה, והרוח - נשמת האדם תשוב אל המקור אשר ממנה נחצבה, אל האלוקים אשר נתנה לו בעת הלידה, עד כאן.

הנפש של האדם הוא מן השמים - שאר בעלי החיים נפשם וגופם מן הארץ

בספרי על פרשת האזינו (פיסקא שו) וזה לשונו: שותפות זו מיוחדת לאדם בלבד, שנפשו מן השמים, אך שאר בעלי החיים נפשם וגופם מן הארץ.

העולם הזה - הוא בית מלון קטן של האדם, אבל העולם הבא - הוא הבית האמיתי של האדם. (מועד קטן ט, ב)

העולם הזה שהינו עולם חולף, עולם זמני של זמן קטן של כמה שנים, הוא הפרוזדור לטרקלין, כדברי המשנה - "העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא" (אבות ד, טז), משמש רק כתחנת מעבר לעולם הנצחי, לעולם הבא, לעולם שכולו טוב.

יסוד היסודות ועיקר העיקרים של האמונה

בהקדמה לספר "נשמת חיים" כתוב וזה לשונו: ולכן הורונו חכמי הדורות, כי האמונה בהישארות הנפש, בהמשך קיומה לאחר מות הגוף וריקבונו, היא יסוד היסודות ועיקר העיקרים של האמונה היהודית.

עוד שם (במאמר הרביעי פרק רביעי), ובספר "גשר החיים" (חלק ג פרק ו) כתוב וזה לשונם: וכל תורת ה' המורה לאדם את

שכר - פרק מ"ו עקב - פרק מ"ו ועונש קלז

הדרך אשר עליו ללכת בה בעולם הזה, כל המצוות, כל העניין של שכר ועונש, הכל מיוסד על יסוד הקיום שיש לנשמה - הנפש - הרוח, על המשך קיומם הנצחי גם לאחר מיתת הגוף.

באמונה זו תלויים כל יסודות התורה ועיקרי תורת האמונה של עם ישראל

עוד שם (במאמר ד' פרק ד'): באמונה הזו של הישארות הנפש תלויים שלושת היסודות העיקריים והמרכזיים של תורת ישראל: מציאות הבורא. (ב) תורה מן השמים. (ג) שכר ועונש. שהרי אם חלילה נאמר כי הנפש כלה עם מות הגוף וחדלה מלהתקיים, אין חלילה שכר ועונש, שהרי אין למי לתת את השכר או העונש. ואם חלילה אין שכר ועונש, אין השגחת הבורא על ברואיו, ואין חלילה מציאות ה'. ואם אין חלילה מציאות ה' וענין של שכר ועונש, עבור איזה תכלית ומטרה תהי' תורה מן השמים? ולאיזה תכלית ניתנו מצוות ה' ועמל קיומם?

עצה לצדיק שאינו רוצה לבא בגלגול

בספר הקדוש צמח צדיק להרב הקדוש רבי מנחם מענדיל מוויזניצא זצ"ל מביא על הפסוק "מכל עץ הגן תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו". יש לרמוז על פי מה דאיתא בספרים הקדושים ומרומז באור החיים דלפעמים נפש צדיק נתגלגל בדג. והנה יש ב' מיני צדיקים כי יש צדיק שעוסק תמיד בתורה ותפלה ואינו חושש לתקן אחרים רק לעסוק כל היום בג"ן סדרים.

לכן אינו עולה על לבו כלל שחטא. וצדיק כזה יוכל להיות שיתגלגל לפעמים כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אמנם יש צדיק שעוסק גם כן בתקנת אחרים והוא יורד לפעמים ממדרגתו להעלות ניצוצי הקדושה של פשוטי עם שנתפזרו בין הקליפות. ומפני שידע שיש לפעמים

ירידה. לצורך עליה ותיקון. הוא רואה לתקן מעשיו בכל עת וצדיק כזה אין צריך להתגלגל כי מתקן תמיד הירידה שלו. וזה הרמז מכל עץ הגיין אכל תאכל דצדיק העוסק תמיד בגיין סדרים ואינו משים על לבו שחטא לפעמים לתקן בתשובה. יש מציאות שאכל תאכל, שיוכל להתגלגל לפעמים בדג. אמנם מעץ הדעת טוב ורע רוצה לומר צדיק שיודע בנפשו שעושה לפעמים גם כן רע על ידי שיוורד ממדרגתו כנזכר לעיל ועל ידי זה חוזר תמיד בתשובה. לא תאכל ממנו כי אינו צריך להתגלגל.

צריכים ללמוד מן אלו שרודפים אחר התאוות

עוד כתב שם: על הפסוק "תמים היה בדורותיו" וזה לשונו: או יאמר תמים היה בדורותיו, שהתמימות שלו היה מן בדורותיו שהי' רואה איך בני דורו רודפין אחר תאוות הגופניות וילכו אחר ההבל. ולמד מזה נח קל וחומר איך צריך לרדוף ולהשיג תכלית השלימות.

גודל זכות מזכה את הרבים ומורה דרך לעם ה'

גודל זכות מזכה את הרבים אין די מה שנאמר בה בכל ספרי קודש, ונביא דברי הספר הקדוש חובות הלבבות שער אהבת ה' פרק ו' וזה לשון קדשו: וראוי לך אחי לדעת, כי זכיות המאמין, אפילו אם יהיה מגיע את התכלית הרחוקה בתקון נפשו לאלקים יתברך, ואילו היה קרוב למלאכים במדותם הטובות ומנהגייהם המשובחים והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו, אינם כזכיות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה כו', שזכויותיו נכפלות בעבור זכיותם בכל הימים ובכל הזמנים כו', עיין שם באורך.

וזה לשון הזוהר הקדוש פ' לך (דף ע"ט ע"ב) דכל מאן דמזכה לאחרא ההוא זכותא תליא ביה ולא אעדי מיניה כו' עיין

שכר - עקב - פרק מ"ו **ועונש** קלט

ובספר שמועות ישראל פרשת בראשית (אות י') כתב: שמעתי ממורי שהראו לו (נדפס בספר "אבן ישראל" הערה אות ט"ל) כשהוליכו תחת עץ הדעת טוב ורע היו עמו אנשים הרבה מישראל, ואחר כך שהעבירו אותו תחת עץ החיים היו מועטין, ואחר כך שהכניסו אותו בגן עדן הפנימי נתמעט עוד עד שנשארו מעט מזעיר ודברי פי חכם חן.

ובספר "אבן ישראל" בהערה שם כתוב: על, **שהראו לו כשהוליכו** וכו' והענין הוא כמו שכתב בספר בן פורת יוסף שם בהמשך הענין וזה לשונו: שמעתי מהרב המוכיח מורנו הרב יהודה ליב (פיסטנר) שיש ע' אומות, ויש אומה הישראלית מועטין הקרובין לאחדות השם יתברך, ובתוך אומה ישראלית יש רבים העושין מצות להתפאר להיות אנשי שם וכן בתורה להתגדל, ובני עליה הם מועטין וכל היותר קרובים לאחדות השם יתברך הם יותר מועטין וכו' ודברי פי חכם חן עד כאן לשון ספר בן פורת יוסף שם.

ולפי זה יובן קצת דברי רבינו הבעל שם טוב הקדוש זכותו יגן עלינו מה שכתב שהראו לו כשהוליכו תחת עץ הדעת וכו' תחת עץ החיים וכו' בגן עדן וכו', והוא על זה הדרך.

עץ הדעת טוב ורע, יש בו תערובות טוב ורע, ולכן ראה שם אנשים הרבה מישראל, שהם אנשים שיש בהם טוב שעושין מצות ולומדים תורה, ויש בהם רע שמכונים בהם מחשבות רעות דהיינו להתפאר ולהתגדל.

ועץ החיים הוא כולו טוב, ולכן ראה שם אנשים מועטין, שהם אנשים שיש בהם רק טוב שעוסקין בתורה ומצות לשמו יתברך בלבד בלי שום פניות שהם בני עליה ממש.

ומה שאמר שהכניסו אותו בגן עדן הפנימי וכו', יש לומר שהכוונה היא על אותם הצדיקים הגדולים שנשמותיהם עולות בלילה למעלה בסוד מיין נוקבין ומעוררות למעלה

קמ שכר עקב - פרק מ"ו ועונש

הזוג, והקדוש ברוך הוא נכנס בגן עדן (בחצות לילה הראשונה) ומשתעשע שם עם נשמותיהן.

עין בדברי האר"י זכרונו לברכה בשער הכונות (בדרוש ד' מדרושי הלילה דף נג ט"ד) (ומה שאמר בגן עדן הפנימי יש לומר כי הנה גם עץ הדעת ועץ החיים הם בגן עדן התחתון כמו שאמר הכתוב בבראשית ב' ט', לזה אמר שהכניסו אותו בגן עדן הפנימי רוצה לומר בגן עדן העליון).

זהו מה שאמר שם ראה שנתמעטו עוד עד שנשארו מעט מזעיר, כי אותם הצדיקים הגדולים שהם קרובים ביותר לאחדות השם יתברך הם מועטין ביותר.

סדר התוכחה בלימוד עניני שפר ועונש להשיב הרבים מעון - ועד כמה?

מעיקרי התשובה להשיב רבים מעון אם לא יוכיחו יענש על חטאיו

בשערי תשובה לרבינו יונה שער הראשון וז"ל: העיקר הכי להשיב רבים מעון כאשר תשיג ידו. שנאמר (יחזקאל יח) שובו והשיבו מכל פשעיכם. למדנו כי זה מעיקרי התשובה. ונאמר (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. למדנו כי אם לא יוכיחו יענש על חטאיו. ודוד המע"ה אמר במזמור התשובה (תהלים נא) אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו.

על כמה מצוות עשה קלות וחמורות ועל כמה מצוות לא תעשה עובר מי שאינו מוכיח. ואיך יענש עונשים חמורים מפני שלא מיחה דהוי כמו שהוא חטא ועבר על העוונות.

ועתה נדבר בענין עונש ביטול מצות עשה. אמרו רז"ל אם הזהירו את האיש לעשות סוכה או לולב ואינו עושה מכין כו' ואמרו כי האנשים אשר לא הניחו על ראשם תפילין מעולם הם הנקראים פושעי ישראל בגופן. ועונשם חמור מן העובר פעם אחת על חייבי כריתות. ואמרו כל שעונותיו מרובין מזכיותיו ובכללן עון פושעי ישראל בגופן כגון שלא הניח תפילין מעולם או עוברי עבירה כגון עריות. ליום הדין יורדין לגיהנם ונדונין שם יב"ח. לאחר י"ב חודש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקים שנאמר (מלאכי ג) ועסותם רשעים כי יהיו אפר וגוי. ואמרו מי שמקל (בעיניו) [בענין] מ"ע כמו המבזה חולו של מועד שיש בו מצות עשה שנאמר (שמות כג) "את חג המצות תשמור". אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא. ויש על כל מצות עשה אזהרת לאו כוללת שנאמר, (דברים יג) לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו :

הוכח תוכיח הוא גם עשה כמו כל שאר העשין שמי שאינו מקיימן הוא מן הרשעים

וקיום מצות עשה נקראת יראת שמים כמו הזהירות במצות לא תעשה. שנאמר (ויקרא יט) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך אני ה'. ונאמר (תהלים לד) יראת ה' אלמדכם. ונאמר אחריו סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו. למדנו מזה כי מי שאינו עוסק בעשיית הטוב ובקשת שלום הפר יראת שמים. והוא מן הרשעים. כי לא ירא אלוקים שנאמר (קהלת ח) וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלוקים :

מצות עשה של הוכח תוכיח הוא מן החמורות ואדם חייב לשקוד בעמל נפשו על תקנת חבירו

ויש במצות עשה מן החמורות שאין המון העם נזהרים בהם

כגון הזכרת שם שמים לבטלה שנאמר (דברים י) את ה' אלהיך תירא וארז"ל הוזהרנו בזה שלא להזכיר שם שמים לבטלה. וכן ג"כ שהיא מ"ע שנאמר (שמות יח) והודעת להם את הדרך ילכו בה זו גמילות חסדים. ואמרו גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה שהצדקה לעניים וגמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים. על כן אמרו על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. והנה הצדקה בממונו וגמילות חסדים בין בגופו בין בממונו. כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבריו אם דל ואם עשיר. וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר (מ"כה ו) הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד.

כל העדה יענשו אם לא יוכיחוהו בשבט מוסרם

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא יט) הוזהרנו בזה שלא נשא חטא בחטא חברינו בהמנענו מהוכיח אותם. ואם איש אחד יחטא בהגלות נגלות חטאו, כל העדה יענשו עליו אם לא יוכיחוהו בשבט מוסרם. וכן כתוב (יהושע כב) הלא עכן בן זרח מעל מעל בחרם ועל כל ישראל היה קצף והוא איש אחד לא גוע בעונו. ונאמר (דברים כט) והנגלות לנו ולבנינו עד עולם. ואפילו אומות העולם אמרו (י"נה א) ונדעה בשל מי הרעה הזאת, אף כי ישראל שהם ערבים זה בזה:

מן החיוב להעמיד אנשים נאמנים אנשי חיל להשגיח ולהוכיח

ולהנצל מן העונש הזה, נכון הדבר לבחור אנשי אמת ולחזות מכל העם אנשי חיל, לתתם ראשי השגחה על כל שוק ומגרש משכנותם. להשגיח על שכניהם ולהוכיחם על כל דבר פשע ולבער הרע:

מי שאינו מוכיח עובר גם על עשה של ובערת הרע מקרבך

החלק ה' מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואין בפיו תוכחות. ועל מעשה החטאים לא ילטוש עין ולא ישגיח. ולא יהיה להם לאיש מוכיח. והנה נצטוינו לבער הרע מקרב עמנו. שנאמר (דברים יג) ובערת הרע מקרבך. ואמרו רבותינו כל מי שיש בידו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפש על אנשי ביתו. יש בידו למחות באנשי עירו ואינו מוחה נתפש על אנשי עירו. יש בידו למחות בכל העולם ואינו מוחה נתפש על כל העולם. ונאמר (ויקרא כו) וכשלו איש באחיו ודרשו בו ז"ל איש בעון אחיו. ואמרו כל ישראל ערבים זה לזה:

גם כשלא יודעים אם יקבלו תוכחה יש חיוב לנסות להוכיח כי גם אז עווננו ישא ובעיקר הצדיקים שבידם למחות

החלק הז' הרואה את אנשי מקומו עם קשה עורף. ואומר בלבו אולי לא יקשיבו אם אדבר להם נכוחות. ופי אמלא תוכחות. על כן יחשוך פיו. והנה עונו ישא. כי לא נסה. להוכיח ולהזהיר. [אולי] אם רוחם העיר. יעורו משנת אולתם. ולא תלין אתם משוגתם. ואמרו רז"ל בענין מה שכתוב (יחזקאל ט) והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים וגו'. אמרה מדת הדין רבונו של עולם, אם לפניך גלוי, הם לא ידעו אם ישמעו העם לקולם ואם יחדלו. וצוה השם יתברך אחרי כן (שם) וממקדשי תחלו. והם הצדיקים המקודשים, כי נענשו על דבר שלא מיחו. ונאמר (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. ואם הדבר גלוי לכל וידוע ונבחן ונחקר, כי החוטא שונא מוסר ולא ישמע לקול מוריו, ולמלמדיו לא יטה אזנו. על זה נאמר (משלי ט) אל תוכח לץ פן ישנאך. ואמרו כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. ואמרו מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין:

**אם הוכיחו בסתר ולא קיבל -
מותר לביישו ולהלבין פניו ברבים עד שיקבל**

אם תוכיח את חברך אל תוכיחנו ויתבייש. אבל תוכיחנו בסתר ואפי' מאה פעמים. אל תלבין פני חבריך ברבים. כי המלבין פני חברו דם יחשב לו דם שפך. תדע דאזיל סומקא ואתי חיורא. ואין לו חלק לעולם הבא. ונוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. אך אם הוכח הוכחת אדם בסתר כמה פעמים ולא קבל. מותר לביישו ולהלבין פניו עד שיקבל. וכל שיש בידו להוכיח [האדם העובר עבירה] ואינו מוכיח (אדם עובר) העבירה בראשו, ואם הוכיח אז נפשו הציל.

גודל השכר של השומר שבת - והעונש של המחלל שבת

אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו וכו' אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין. (שבת קי"ח ע"ב)

בספר נזר ישראל על הלכות שבת מביא בהקדמתו דברי היערות דבש, שמביא מאמרם הנ"ל וממשיך וז"ל:

בעונותינו הרבים אשר מכובד הגלות ותלאות הזמן נתמעטו הלבבות ואי אפשר לכל איש ואיש ללמוד בשולחן ערוך הלכות שבת לידע כל דין ודין על בורי', מי שלא למד הלכות שבת על בורי' פעמים ושלוש לא יוכל להמלט שלא יארע לו חילול שבת הן דאורייתא הן דרבנן וענין

שכר עקב - פרק מ"ו ועונש קמה

שבת הוא מאוד לנו למחסה בגלות וכו', וע"כ ילמוד בש"ע בתמידות ואצל רב שיברר לו הכל ויחזור עליו תמיד חזור חזור שיהי' שגור בפיו אשרי אנוש יעשה זאת כי שכרו הרבה.

עיין בקיצור של"ה שכתב וזה לשונו: **מחויב כל אדם ללמוד** בפוסקים הראשונים **כל דיני שבת כי רבים הם עד מאוד והלומדים דברי תורה לבעלי בתים חיוב מוטל עליהם ללמוד להם כל דיני שבת** כדי שידעו להזהר לשמור ולעשות ולקיים כי יש כמה דברים שאינם יודעים להזהר מזה עכ"ל.

לכן כל בעל הבית שיש בו יראת שמים ישתדל ללמוד הלכות שיהי' רגיל בו ואז טוב לו בעולם הזה ובעולם הבא.

ראיתי גודל המכשולות אצל המון עם שאינם יודעים להזהר בדיני שבת ונכשלים בהרבה איסורים, אשר לדעתם אינו איסור כלל והוא איסור דאורייתא, לכן כתבנו כמה ענינים נחוצים לזכות את הרבים ויהי' לתועלת גדול לתופסי התורה והיראים כמו שיראה הקורא בו.

ואפתח פתחא לנפשאי במעלת וחשיבות עצם קדושת השבת, אשר חכמינו ז"ל הפליגו בגודל סגולתו, עד שכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, **שהשבת הוא המשפיע כל הטובות והברכות של ימי החול הבאים אחרי'.**

יש להבין במה גדול כוח השבת שעל ידו מתעוררים כל ברכאן דלעילא ותתא. בשבת י"ב ע"א אמרו, ת"ר הנכנס לבקר את החולה אומר שבת הוא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, רבי מאיר אומר יכולה היא שתרחס. ויש להבין כיון דאין זועקין בשבת, במה איפוא רפואתו קרובה לבוא. וגם מה הוסיף עלה רבי מאיר יכולה היא שתרחס.

וכתבו הספרים שנראה לומר בביאור הדבר בהקדם שנפרש שילוב סיום התורה לתחלתה, וגם מה שמסיימת

באות ל' ומתחלת באות ב', אותיות ל"ב. באור תורה להמגיד ממעזריטש ז"יע מפרש הא דכתיב (שמואל א' א) וחנה מדברת על לבה, היינו דהיא רצתה לעשות דבר שלא על פי הטבע, ולא רצתה להתפלל בדיבור, כי בדבר ה' שמים נעשו והם העולמות התחתונים, וכשרוצים לעשות דבר שכנגד העולמות צריך לעשות הדבר במחשבה, כי שם הכל אחדות, מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחומץ וידליק, ולפיקך וקולה לא ישמע רק שפתי נעות, שרצתה להביא זאת לעולם הזה, ושפתיים נקרא מדריגה התחתונה של ה' מוצאות הפה עכ"ל. מבואר שכשרוצים לעורר ישועה שלא כדרך הטבע, אין נכון להוציא בקשתו בפה, כי על ידי תפלה בדיבור יכולים לגרום ישועה רק בדרך הטבע, כי טבעיות העולם נתהווה על ידי דיבור, אך להתפלל במחשבה בתוך לבו ע"ש.

לכן אנו מוצאים גבי משה רעיא מהימנא בפרשת בשלת, שבשעה שישראל חנו על הים, והיו בצרה כמעט ללא מוצא בדרך הטבע, אמר לו הקב"ה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, דכיון דבדרך הטבע לא הי' אז מקום ישועה לישראל, רק הוצרך לשנות הטבע, דהיינו קריעת ים סוף, על כן אין להתפלל בצעקה, וצריך להיות רק שפתי נעות וקולה לא ישמע וכנ"ל. (ועיי' תולדות יעקב יוסף פ' חיי שרה)

וכן כל הניסים והנפלאות שעשה משה רבינו, לא הוציא תפלתו מכח אל הפועל בדיבור, רק התפלל בלבו וקולו לא ישמע, ולכן הי' בידו לשדד מערכת השמים שלא כדרך הטבע.

ובצוואת הריב"ש די"ג ע"א, כתר שם טוב (דף כ"ב ע"ב), וזה לשונו: פעמים יש לעבוד להשם יתברך בנשמה לבד, **דהיינו במחשבה**, והגוף יהי עומד במקומו, כדי שלא יחלה כשישתמש בו הרבה, ולפעמים יכול אדם לומר התפלה באהבה ויראה והתלהבות גדול בלי שום תנועה, ויהי נראה לאדם אחר שהוא אומר אותן דברים בלי שום דבקות, וזהו

יכול האדם לעשות כשהוא דבוק מאוד להשם יתברך אז יכול לעבוד אותו בנשמה לבד באהבה רבה וגדולה, וזה העבודה הוא יותר טובה והולכת במהירות יותר ובדביקות יותר להשם יתברך, מהתפלה שנראה בחוץ על האברים ואין להקליפה אחיזה בזו התפלה שכולו הוא בפנימיות.

וזהו שאמר ולכל האותות והמופתים וכ"ו ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ה"י הכל על ידי ל"ב, שתפלתו היתה רק במחשבה, וכמו שכתוב וחנה מדברת על לבה, ולא הוציא תפלתו בפה, על ידי זה עלה בידו לפעול ישועות גם שלא כדרך הטבע.

אמנם באמת מדוע נצרך לצורך נסים דוקא תפלה בלב, והוא, משום שבראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, דבריאית העולם ה"י בדיבור, דבעשרה מאמרות נברא העולם, ובראשית נמי מאמר הוא (ר"ה ל"ב. וע"י ערבי נחל בראשית דרוש א' ודרוש ג' שמציין לע"י בפרדס שע"ב פ"ג שמאמר זה הוא סוד המחשבה עיי"ש), ולכן אין ביכולת תפלה בדיבור לשנות הטבע, ולכן הוצרך לעשות הדבר במחשבה.

ומעתה מובן מדוע בשבת רפואה קרובה לבא, כיון דאי אפשר להתפלל על החולה בדיבור, דאין זועקין בשבת, אם כן הרי תפלתו על רפואת החולה הוא רק במחשבה, ולכן ישועתו קרובה יותר. וזהו שאמרו, שבת הוא מלזעוק, דאין זועקין בפה על רפואת החולה, ולכן ישועה קרובה לבא כנ"ל.

ורבי מאיר הוסיף, יכולה היא שתרחס, הרי"ף מפרש **דיכולה היא שבת שבזכותה תרחס**. הנראה לבאר בהקדם המובא בטור (סימן רפ"א) הא דתיקנו לומר בתפלת שחרית דשבת, ישמח משה במתנת חלקו, כשהיו אבותינו במצרים וראה משה כובד השיעבוד שהכבידו עליהם, ביקש מפרעה

שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו, ונתנו לו ובחר ביום השביעי, וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שבחר בו, וזהו ישמח משה במתנת חלקו ע"כ. (ועיי"ע בסידור האריז"ל על ישמח משה במתנת חלקו, ועיי' כתר שם טוב ח"ב צ"ו ע"א).

יש לפרש על פי המובא בספרים הקדושים **זכוונה עמוקה** **הי' בזה שבחר משה רבינו לבני ישראל בשמירת השבת**

עוד קודם צאתם ממצרים, על פי המובא בישמח משה פרשת אחרי (ד"ה עוד ביאור) לבאר מאמרם ז"ל (ברכות י'). אהא דחזקי שאמר לו ישעי' צו לביתך כי מת אתה ולא תחי וגו', אמר לי מאי כולי האי, אמר לו משום דלא עסקת בפרי' ורבי'. הכוונה שבתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם בדין וראה שאין העולם מתקיים עמד ושיתף עמו מדת הרחמים, נמצא דהתנהגות מדת הרחמים אינה רק משום קיום העולם, ומי שאינו עוסק במצוה זו הרי אינו חושש לקיום העולם, דלא תוהו בראה וכו', נמצא נשאר עומד על תחלת המחשבה ע"ש, מבואר מדבריו דמי שעוסק בקיום העולם זוכה שהקב"ה ידונו במדת הרחמים.

באור החיים הקדוש פרשת בראשית (על הפסוק כי בו שבת) דמה

שאמר הכתוב, בעשרת הדברות, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים, לטעם הנודע לו וגם ידוע ליודעי ח"ן ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא ידוע לה', ובו ביום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים, וזולת זה היום ה' העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתוהו ובוהו, ובאמצעות שבת העולם העומד וכו'.

(ועיי"ע באר מים חיים פ' בראשית בד"ה נודע, ועיי"ע ערבי נחל בראשית דרוש ה').

הידוע שמיום ברוא אלקים אדם, לא חסר מעולם דבר המעמיד, צדיק יסוד עולם שהוא שומר שבת, כי אדם שומר שבת ה', ואחריו קם שת בנו כי הוא ה' צדיק גמור,

ואחריו כמה צדיקים, וכשזה נופל כבר בא השמש שומר שבת מתושלח וכו', נח, שם, אברהם וכו', ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל, ואפילו במצרים היו שומרי שבתות כמאמרם ז"ל, ופירש בזה מאמרם כל המקדש וכו' ואומר ויכולו וכו' נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ע"כ, כי להיות שהשבת הוא מקיים העולם כל הששת ימים, ואחר עבור ששת ימים יבא שבת אחרת ויחיהו ויקיימהו עוד ששה ימים אחרים, ומציאות השבת בעולם הוא קיומו שמקיים אותו, כי אם אין מקיימים שבת אין שבת וכו' ע"ש.

סיכום הדבר דקיום העולם אי אפשר רק ע"י שמירת שבת, כי השבת הוא קיום ששת ימי החול, וללא קיום השבת חוזר העולם לתוהו ובוהו, מעתה מי ששומר שבת כהלכתו הרי הוא עוסק בקיום העולם, דעל ידי זה יש קיום להעולם על ששת ימי החול, וממילא בדין הוא שיתעורר עליו מדת הרחמים, להתברך בברכאין דלעילא ותתא.

וזאת למודעי אשר אנו רואים אחד מהחזיונות ההוד וההדר של דורנו זה, הוא התהליך המופלא של זיקה ורצון לשוב ליהדות, וחשים אנו שניצני התשובה וגלי התעוררות שבים בכל לב, כל אלה משמשים אותות נאמנים כי אכן הערה ה' עלינו רוח ממרום לקרבנו אל צור מחצבתנו ונתקיים בנו מאמר הנביא (עמוס ח', י"א): "והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי השם", ועל כן עלינו לעשות ככל האפשר להקל עליהם את הדרך לקיום המצות, והואיל ורוב ככל בעלי תשובה בעייתם הראשונה שנתקלים בחיי התורה הוא שאינם יודעים כי אחד מיסודי ועיקרי הדת היא ללמוד הלכות שבת ושאר חלקי שולחן ערוך כמו שכתוב החפץ חיים בהקדמתו להלכות שבת, ולחלק אי במשנה ברורה, שם, ועוד שאין להם די ספרים בעניני הלכה

שיורה להם את ההלכה למעשה בהלכות הבסיסיות שנוהגים בזמננו.

ועל כן אנו מקווים להדפיס בלי"נ תמצית ההלכות בשו"ע והחונים עליו כדי להקל על אותם בעלי תשובה ובעלי בתים שיוכלו ללמד את כל ההלכות המעשיות בזמן קצר, עד שיוכלו ללמוד הכל מן המקור.

חשיבות לימוד הלכות שבת ובגודל הזהירות הנצרכת לשמירת שבת קדשינו, מדברי רבוה"ק ז"ע.

בזוהר הקדוש (פרשת תרומה) אמרו, כי בכל ערב שבת כשנתקדש היום מעבירים כרוזים בכל מדורי גיהנם להפסיק את עונש הרשעים, אבל אלו שחיללו את השבת, אש הגיהנם אינה נכבית להם, ורשעי גיהנם שואלים מה נשתנו מרשעים אחרים שנחים בשבת, ומשיבים להם לפי שאלו כפרו בהשם יתברך ועברו על כל התורה שלא שמרו את השבת, ולכן אין להם מנוחה לעולם, ע"ש.

הרמב"ם (הלכות שבת פרק ל"ו) כותב, השבת והעבודה זרה כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד ע"ז, ושניהם כגוים לכל דבריהם, ע"כ, היינו מפני ששמירת השבת מורה על האמונה בבורא עולם, ומטעם זה אמרו חז"ל, כל המשמר את השבת כאילו מקיים את כל התורה כולה, וכל המחלל את השבת כאילו כפר בכל התורה כולה.

חשיבות לימוד הלכות שבת

א. חייב ללמוד דיני שבת ושמירתן כי בקל יוכל לחלל שבת והוא בסקילה ואם בשוגג וכו'.

(אור צדיקים למהר"ם פאפירש כח ז).

ב. יעסקו בהלכות שבת כי הלכתא רבתא לשבתא ובקל יכול האדם להכשל בה ח"ו אפילו באיסור כרת וסקילה מחסרון ידיעה ושגגת תלמוד עולה זדון ח"ו ואצ"ל באיסורי דברי סופרים שרבו כמו רבו למעלה ובפרט באיסורי מוקצה דשכיחי טובא וחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה כמ"ש רז"ל שכל העובר על דברי חכמים אפי' באיסור קל של דבריהם כמו האוכל קודם תפלת ערבית, וכה"ג חייב מיתה כעובר על חמורות שבתורה. (אגרת הקודש לבעל התניא פרק כ"ג).

ג. רוב חילול שבת שנכשלים ההמונים בהם, הוא מחמת חוסר ידיעה, כי אינם בקיאים בדיני שלושים ותשע מלאכות ובתולדותיהן, ולא בדיני מוקצה ואיסור טלטול, והתנא אמר שגגת תלמוד, ר"ל שוגג הבא לאדם מחמת חסרון ידיעה, עולה זדון, ר"ל שהוא כמו מזיד.

(כף החיים-פלאג"י ל ט)

ד. שמעתי מזקני הקי' מוהר"ם זצ"ל מפרשיסחא שהרבי הקדוש מלובלין זי"ע לא הלך לקדש בשום שבת עד שלמד מקודם כל הלכות שבת המחבר והרמ"א עם הבאר היטב.

(אילנא דחיי אור הנר ער"ש ח)

ה. ולא יבוש ולא יכלם מלשאול, ואז לא יכשל לעולם ועד, ומי שחלק לו ה' בבינה, יהי קובע לימודו מדי שבת בשבתו בהלכות שבת. (כף החיים-פלאג"י ל טז).

חשיבות לימוד הלכות שבת ברבים

א. במדרש ילקוט (פי' ויקהל רמז תי"ח) על פסוק ויקהל משה איתא, מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זו בלבד, אמר הקב"ה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת וליכנס לבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהי' שמי הגדול מתקלס ביניהם, ע"כ.

וביאור הדברים מצאנו בספר זרע שמשון (להגה"ק רבי שמשון חיים ב"ר נחמן מיכאל נחמני) - פ'ר' ויקהל, וז"ל אף על פי שכל אדם מוונע עצמו מעשיית מלאכה בשבת, אין בזה היכר שעושין זה מפני ציוויו של מקום, דהא כמה בטלני איכא בשוקא, אבל אם יתאספו כולם במקום אחד ללמוד או לשמוע הדרוש של החכם בשבת, אז יתפרסם הדבר שעושים זה דוקא ביום זה לפי שהוא אסור בעשיית מלאכה, שכך צוה הבורא שמים וארץ זכר למעשה בראשית, וגדול קילוסו של הקב"ה העולה מקהלה גדולה ממה שעולה מכל יחיד ויחיד לבדו... הם מעידים כולם יחד שקב"ה ברא העולם, ומתקלס שמו של הקב"ה שגזר עליהם איסור מלאכה והם שובתים לקיים דבריו, כעבדים העושים גזרת מלכם.

ב. שלא להזיז ידיו בשבת וביו"ט ובמועד לשום פעולה אם לא יחקור מתחלה וישים אל לבו אם אין בו חשש איסור חילול שבת ויו"ט ומועד ח"ו. (מרגניתא טבא מהגה"ק ר' יהונתן מלובטש ז"ל, נדפס עם ספר אהבת חסד מהחפץ חיים ז"ל).

ג. החוש יעיד אשר בהיסח הדעת ביום השבת ממוראו אפילו בשעה מועטת קרוב מאוד לבוא לידי חילול שבת ח"ו.
(מנחת שבת עב, א).

ד. בשם הר"ר בונם מפרשיסחא זיע"א שאמר: **קודם שלמד הלכות שבת אם עמד הי' ירא לישב ואם ישב הי' ירא לעמוד מחמת אימת שבת עליו שחשש שמא יש בזה חילול שבת ח"ו והבן.** (שיח שרפי קודש החדש ח"א דף ק"ס אות כ"ג).

ה. להזהר מאוד לשמור שבת כהלכתו בכל חומרות שהחמירו חכמים ראשונים ואחרונים ז"ל ולהיות מחשבתו תמיד אל השבת, כמה שכתוב זכור את יום השבת, שלא יסיח דעתו ממש מיום השבת.

(הנהגות צדיקים - הנהגות קדושות מהמגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע).

ו. בכל איסורים שבתורה, אפילו שהוא תלמיד חכם, כל שלא הגיע להוראה, דאין אחרים שואלים ממנו, לא יסמוך על דעתו, אלא שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך כיצד יעשה, לאסור או להתיר, להטריף או להכשיר, לטהרו או לטמאו, כל שכן וקל וחומר באיסורי שבת דחמירא דשקול ככל התורה.

(כף החיים-פלאג"י ל, טז)

ז. עם כל גודל קדושת השבת ומדריגות הצדיקים אשר מתעלים בו במעלות רמות ונשגבות הרי עיקר הכל הוא שמירת דקדוקי ההלכה כפשוטו, כפי שהובא בספר יכהן פאר, וז"ל אמר הרבי רבי בונים זצ"ל ותכל כל העבודות, לא תעשו מלאכה וכו' (מתוך זמר "מה ידיות") היינו, לאחר כל המדריגות, מדרגה זו ומדרגה זו, מקודם כל אבקש - לא תעשו מלאכה, היינו עבירה בפשיטות ח"ו, וזה "כי לקח טוב נתתי לכם" מדרגות שונות, כנ"ל, עם כל זאת "תורת" - בפשטות - אל תעזבו וכו'. (יכהן פאר, תרומה דף ע"ח).

**צדיק אינו נותן שינה לעיניו ביום
ובלילה עד שמוכיח הרשעים
ומביאם שישובו בתשובה.**

(זוהר הקדוש, חלק א, כ:)

**אילו היו יודעים בני העולם גודל
השכר להחזיר חבירו למוטב היו
רודפים אחרי תמיד כמו שרודף
אחרי כסף וזהב.**

(זוהר הקדוש פרשת תרומה קכח, ב - קכט, א)

**מצוה שאתה רואה שבני אדם
נוהגים בה קלות ראש ומעט המה
שמקיימין אותה, הנה מצוה זו
בודאי ממתנת ומצפה עד כי יבחר
בה איש כשר וישר להזהר בה,
ולעורר רבים על מצוה זו לקיימה
באהבה לכבוד קוב"ה וכו'.**

(זוהר הקדוש פרשת תרומה, קב הישר פרק ס"ד)